

Problemstillinger for Alaskas indfødte

Interview med tlingit-indianeren Sam Kito, tidligere formand for Alaska Federation of Natives (AFN), om bl. a. de indfødte organisationers struktur og situation.

ved Henrik Littauer

AFN dannedes i 1966 som en sammenlutning af indianske, eskimoiske og aleutiske organisationer i forbindelse med de indfødtes retskrav til landet, de såkaldte „land-claims“. På baggrund heraf påbegyndtes en intensiv lobby-virksomhed og et langvarigt lovgivningsarbejde, der den 18. december 1971 mandede ud i U.S.A.s forbundsregerings vedtagelse af loven „Alaska Native Claims Settlement Act“ (ANCSA), hvori Alaskas oprindelige befolkning bl. a. tildeltes 11 % af jorden i staten og 962 mill. dollars, der skulle administreres af en række regions- og bygdeselskaber. AFN består nu dels af de 13 regionale selskaber (profit-corporations) med tilhørende bygde-selskaber, dels af organisationerne fra før 1971 (non-profitcorporations), der beskæftiger sig med sundhedstjeneste, undervisning, beskyttelse af fisk og vildt samt social- og kulturanliggender.

Anchorage 3.8. 1978.

SAM KITO: Jeg synes erfaringerne, vi har fået siden 1971 i opbygningen af de regionale corporationer, er følgende: Der skal være en intern uddannelse af mid-management personale (teknisk le-

delse, driftsledelse). Jeg tror, man kan styre selskaberne meget bedre fra oven, hvis man har de rigtige folk.

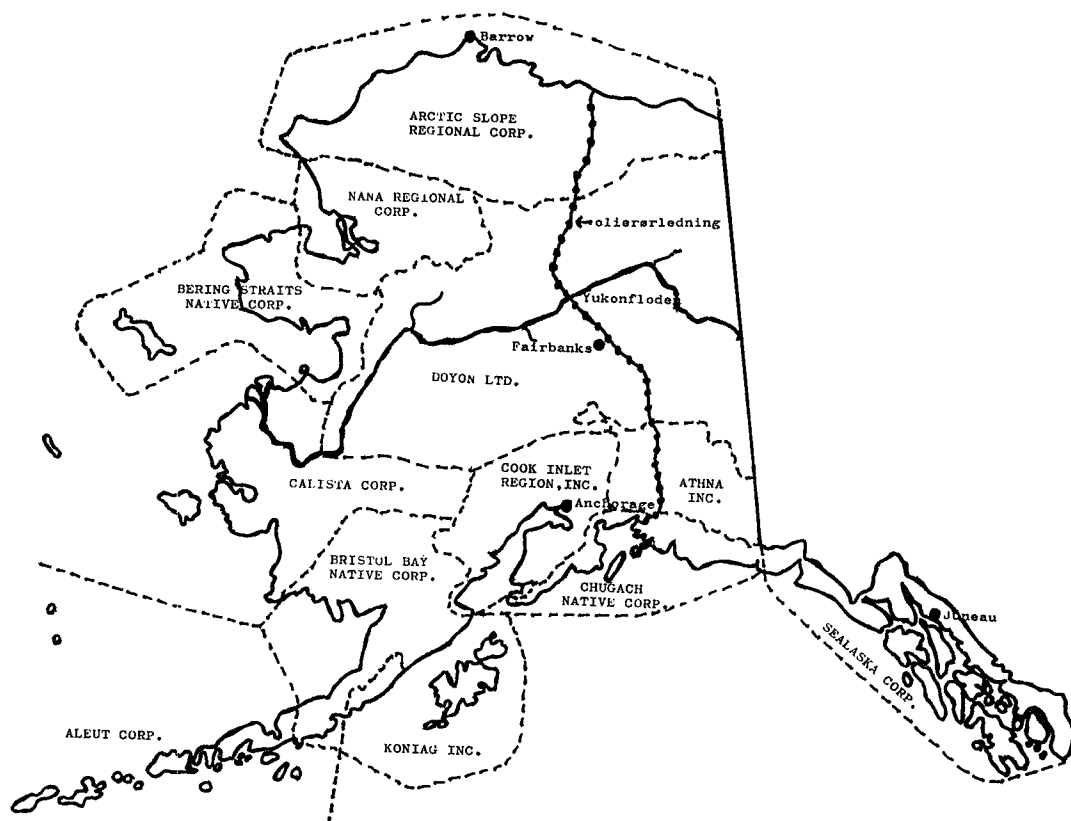
HENRIK LITTAUER: *Vil det sige, at I har været nødt til at ansætte ikke-indfødte?*

Ja, det er en forudsætning, mener jeg. I begyndelsen var der nogle corporationer, der også ansatte ikke-indfødte som direktører. Og det kan gå fint rent forretningsmæssigt; men med hensyn til den fortrolighed, der opstår med aktionærerne, der er Alaska-indfødte, er det dårligt, og disse selskaber så sig nødsaget til hurtigt at ansætte indfødte direktører. Men de ekspanderede også meget hurtigt og tog en hel del ikke indfødt mid-management ind. Det var personale med teknisk viden i ejendomsretslige forhold og ledelse indenfor hotel, forretning, fiskeri og fiskerifabrikker og markedsføring af fiskeprodukter m.m. Og hvad dette angår er vi her 7-8 år efter ANCSA stadig på det samme stadium.

Gradvis proces

Men det egentlige mål er, at kun indfødte arbejder i corporationerne?

Nej, ikke nødvendigvis! Jeg tror, at

De regionale corporationer. Deres geografiske udstrækning er hovedsagelig baseret på sprog- og/eller stammefællesskab indenfor den enkelte region.

aktionærerne og en del af lederne gerne ville det sådan. Men stillingsudbuddet og spredningen af folk gør, at det næppe vil kunne opnås. Man ønsker uddannelser, så flere kan overtage disse poster; men det kræver virkelig skoling . . .

Jeg troede, man kunne blive underdirektør i en bank *og bare være det*, forstås du. Men det er en gradvis proces. Det kan lade sig gøre som direktør (president) eller formand for bestyrelsen; men når det kommer til selve bankens drift, er det en længere proces, hvor man arbejder sig op f. eks. fra kasse til indlån og derfra til udlån og erhvervslån –

så man kender det hele! Og et af de problemer, vi stødte på, var at finde folk, der ville binde sig for fire år for at blive tilstrækkelig kvalificerede. De fleste troede, at de bare kunne komme lige ind fra gaden. Jeg var selv en af dem og ved, at det ikke går; og da firmaerne ekspanderer så hurtigt i dag, er antallet af indfødte, vi har i forretningslivet, på en måde nået et mætningspunkt.

Nogen af de andre vigtige områder er nemlig vores sundhedsvæsen, socialvæsen og undervisning. I begyndelsen af 72–73 var det en udfordring for en masse unge at gå ind i de kommercielle selskaber. Så

kom der en pause, og nu er mange interesserede i de andre service-organisationer, og statistikkerne viser en aktiv interesse for sundheds- og undervisningssektoren. Og måske højere uddannelser som læge og tandlæge.

På undervisningsområdet har vi i uddannelsessystemet nogle statsstøttede, mere kulturelt orienterede uddannelser.. Det gør det endnu sværere at få folk til disse mid-management jobs og især til de mere specialiserede afdelinger under de regionale corporationer, som f. eks. hotelmanagement, byggeri og butiksudsalg.

Indfødte sikres arbejde

Hvor stor en del af den indfødte befolkning er beskæftiget i de regionale corporationer?

Jeg har ikke nøjagtig disse tal på hånden, men der er et ret betydningsfuldt engagement på de fleste områder, bortset fra enkelte som hotelbranchen her i Anchorage. De har først påbegyndt uddannelsesprogrammer for et års tid siden.

Så flere og flere kommer i arbejde?

Ja, det er vel et mål. – Både i olieefterforskningskontrakterne og driftskontrakterne for Sheraton og Hilton (ejes af bl. a. Bristol Bay Native Corp.) er der paragraffer om uddannelsesprogrammer, så Alaska-indfødte sikres arbejde.

Men der er vel mange ikke-indfødte firmaer på de forskellige områder..

Åh, ja, sådan vil det være et stykke tid.

Vil det ændre sig?

Ja, forhåbentlig!

Fælleseje

Kito sidder rund og kraftig bag sit skrivebord med et alvorligt udtryk i de brune øjne.

Hvordan er ejerskabet af selskaberne arrangeret?

Ejerskabet af „non-profit“-corporationerne er kun baseret på medlemsskab af folk tilhørende en af de regionale indfødte grupper.

„Profit“-corporationerne er aktieselskaber dvs. aktier udstedt under ANCSA, hvor alle indfødte fik hver hundrede aktieenheder. Disse kan ikke sælges før 1991, og der kan ikke udstedes nye. Så den eneste måde hvorpå de kan overføres, er ved arv. Vi forsøger i øjeblikket at få kongressen til at vedtage en *forlængelse af denne frist på ubestemt tid*, så aktierne ikke går ud i det almindelige marked i 1991.

Vores selskaber er anderledes end almindelige aktieselskaber, hvor 51 % kan tage magten fuldstændigt. Vi har såkaldt „kumulativ afstemning“, hvilket sætter en minoritet af aktionærer i stand til at vælge deres egne repræsentanter til bestyrelsen, således at alle i det mindste er repræsenterede.

Vi fandt dette ejerskabsmønster bedst egnet for os. Det betyder nemlig – hvad mange sagde det ikke ville betyde – god udskiftning i toppen.

Stammebevarende struktur

Hvad er jeres egentlige mål?

Vores mål er . . . „stay in business“!! – Nej, ikke bare holde hovedet højt forretningsmæssigt, men „make profit“ så

vi kan involvere os mere i samfundenes sociale sider. Nogle selskaber gør en fælles indsats for det nu . .

Grunden til at vi stemte for og fik vores ANCSA var, at vi ønskede mere end penge. – Så vi gik til kongressen for at få penge *og land*, hvilket var meget vigtigt. Mange indianske organisationer i selve U.S.A. fik en pengeuddelingsordning, hvilket vil sige, at de, efter at have modtaget pengene fra forbundsregeringen, bare udbetalte alle pengene per capita til medlemmerne.

Grunden til at vi gik imod dette var, at *pengene bliver brugt meget hurtigt og forsvinder ud i den blå luft på denne måde*. Og vi ville sikre, at pengene forblev i en organisation eller struktur, der til alle tider kunne bevare stammernes funktion i medgang eller modgang, og at der til stadighed skulle være en fælles linie i økonomiske og ejendomsretslige beslutninger. Derfor blev størstedelen af pengene anbragt i store selskaber.

Erhverv og råstoffer

De regionale corporationers vigtigste indtægtskilder er olie- og gasundersøgelser på indfødt jord. Dertil kommer hoteldrift, byggeri, fødevarerudsalg, bank, landmåling, fiskeri og fiskeforarbejdning, skovbrug og servicearbejder for olieselskaberne.

Hvordan ser det ud med olien?

Vi har tegnet efterforskningskontrakter med nogle af de største olieselskaber og hovedsageligt gjort det forinden den endelige udvindingsstilladelse, som kan komme når det enkelte selskab har tilendebragt de geologiske undersøgelser.

Forhandlingerne har været utraditionelle på den måde, at udvindingsroyalty'en er væsentligt højere end normalt. Derudover må det enkelte selskab betale en „participation-fee“, hvilket betyder at det, såfremt der findes olie, vil danne et partnerselskab med det regionale selskab, hvor de også vil være lige partnere, hvis der findes olie på stats- eller forbunds-ejet jord indenfor regionen.

Indtil nu kan vi med sikkerhed sige, at to regioner har olie. Det indianske Dyon Region i Central-Alaska og det eskimoiske Arctic Slope på nordkysten.

Hvem får pengene, gør AFN eller de regionale . .?

Pengene bliver i de regionale selskaber, men der er også lavet en bestemmelse der siger, at hver region, der har råstoffer i undergrunden må beholde 30 % af overskuddet – resten deles af samtlige regioner, incl. nævnte region. Af sine indtægter skal den enkelte corporation betale 50 % til medlemmerne og bygde-selskaberne. Dette fordelingssystem er nedfældet i ANCSA.

Bygderne og AFN

AFN-bygningen, hvori vi befinder os, er en stor, firkantet og supermoderne kontorbygning og minder næsten mere om en multinational concerns hovedsæde end livsnerven for Alaskas indfødte. Der er over 70 ansatte – de fleste indenfor sundheds-, social- og undervisningsvæsen, hvor de koordinerer de økonomiske ydelser fra staten og forbundsregeringen for „non-profit“-corporationerne. Kun fem sidder som stab for „profit“-corporationerne, hvor de fleste beslutninger tages

indenfor det enkelte regionale selskab.

Af og til afbryder telefonen os i det lille kontor.

Det her er virkelig en stor organisation, der berører en masse mennesker. Hvordan sikrer man, at folk ude i bygderne stadig kan følge med i udviklingen og have indflydelse på beslutningerne? Er I á jour med deres behov? Bliver der ikke bureaukrati?

Jeg plejer at sige det sådan: Definitionen på den indfødte leder er først og fremmest: En indfødt, der véd, *hvorvidt han følges eller forfølges*. Hvis han ikke forstår forskellen, er han på dybt vand.

Og jeg synes, at der i organisationsstrukturen i corporationerne ligger et system til aktionærernes information, så de kan tage beslutningerne. D.v.s. information ud over de årlige rapporter og de tekniske rapporter, som vi udgiver.

Vi er også fritaget for S.E.C., der er forbundsregeringsbureaukrati, der holder meget striks kontrol med aktier og aktionærforsamlinger og hvordan reglerne overholdes. Både i regional- og bygdecorporationer er en underskrift på et stykke papir tilstrækkeligt.

Hvis ikke informationssystemet bliver benyttet af ledelsen, er det dem, der får problemer. Det er mit indtryk, at der gøres en intensiv indsats for at sikre, at bygderne og bygdebefolkningen forstår og følger udviklingen.

Første prioritet

Hvilke positive oplevelser har du haft i dit arbejde i de sidste par år?

De positive oplevelser har været i forbindelse med beskyttelse af de traditio-

nelle erhverv. Opbygning af virksomheder – ofte økonomiske vovestykker – der skaber arbejdspladser først og fremmest. Ikke at presse moderne leveformer ned over hovedet på folk, men give dem mulighed for at vælge at leve i det pengeøkonomiske samfund.

Ønsker de ikke det, men vil leve det traditionelle bygdeliv, der indebærer fangst og fiskeri, støtter vi dem i det. Vores første prioritet i år og i mange år har faktisk været de traditionelle erhverv og leveformer, som vi i øjeblikket fører en kamp for i kongressen.

Tror du folk har fået en større selv-tillid i forhold til de „europæiske“ amerikanere ved at se resultaterne af jeres arbejde?

Man får vel altid en vis stolthed, når man ser en god udvikling og kan pege på den. Det er ikke noget, der sker fra den ene dag til den anden, men over et stykke tid. Om ti år vil det måske være muligt at sige, hvorvidt udviklingen har haft en positiv eller negativ effekt på folk.

Sproget / den kulturelle samhørighed

Jeres sprog og specielt indianernes er ved at uddø . . .

Det har det været i en del år. Vi håber vi har stoppet det nu. Det startede med missionærerne, forstår du, der forbød folk

Som med mig selv! Da jeg var lille plejede min mor, at sende mig ind ved siden af hver gang hendes venner kom på besøg, for at jeg ikke skulle lære sproget, så jeg ville blive bedre i stand til at klare mig på det hvide samfunds præmisser. Så jeg lærte kun engelsk, men overvejer

AFN-bygningen i Anchorage.

Fot.: Richard Gelardin.

nu, som en masse andre, at bruge tid på at lære mit indfødte sprog.

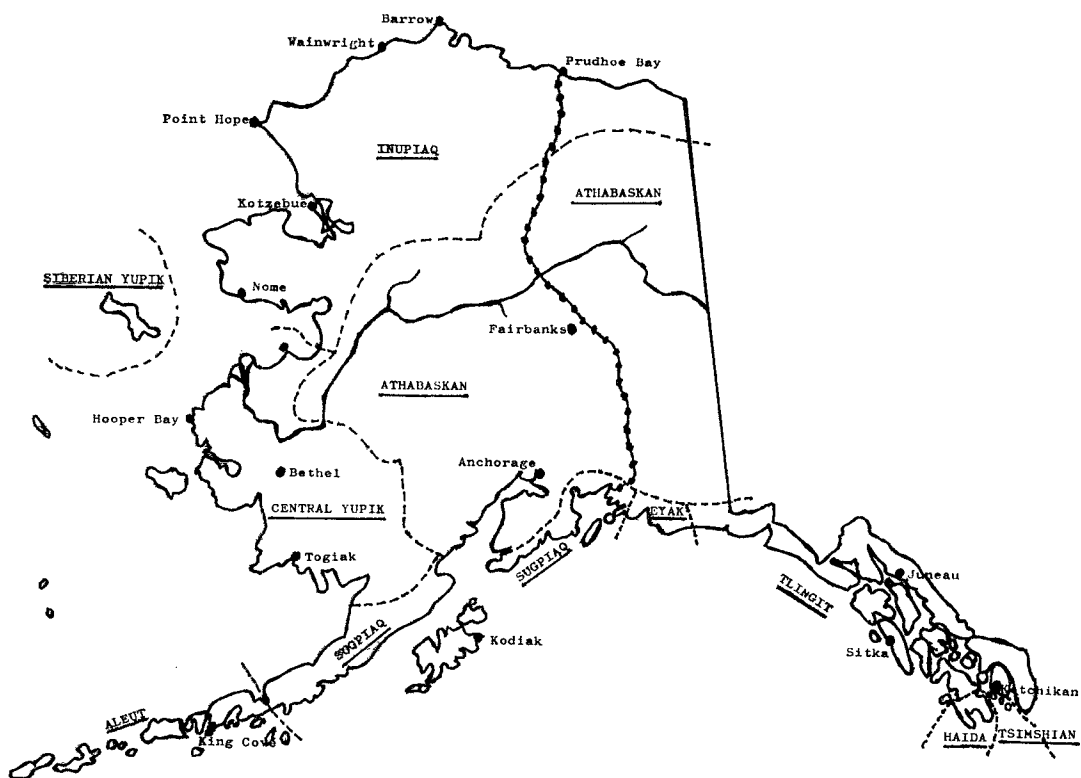
I dag bruger vi en masse energi på at opbygge et sprogprogram, der hovedsageligt går ud på at lære sproget, men naturligvis også bibeholde det. Hos eskimoerne har langt flere bibeholdt deres sprog. Det er fordi de ikke i samme grad har været i berøring med de større bysamfund som Juneau, Anchorage og Fairbanks.

I familien før i tiden lærte børnene 95 % af deres totale ordforråd i løbet af de første fem år; men da vi ikke læn-

gere har disse betingelser hvor det indfødte sprog er hovedsproget, må vi gå den besværlige vej, og det er undervisning i sproget i skolen, når barnet begynder i skolen. Det er anderledes og meget svært at gøre det på denne måde. – Så vi har lagt en masse arbejde i at lave ord-bøger, kurser og lærebøger, for atter at „indsprøjte“ det oprindelige sprog.

Hvad vil der ske med jeres kulturelle samhørighedsfølelse, hvis sproget uddør. Vil den blive ødelagt?

Nej, jeg tror, at det, at vi har enhedsfølelsen er en vej til genvinding af sproget.

Kort over indfødte grupper og sprog i Alaska. Jvfr. tabellen side 23.

Der kan være interne småstridigheder, men der er stadig fælleskabet omkring de spørgsmål, der har betydning for folkene som helhed. Jeg fortolker ikke tabet af sproget som et tab af samhørighed; men jeg fortolker det som *første skridt på vejen til at miste kulturen*.

Står kulturen på en måde i forhold til samhørigheden?

De behøver ikke nødvendigvis gribe ind i hinanden. Jeg mener, man kan godt have kulturen uden samhørighedsfølelsen.

Jeg tror faktisk, der var mere fællesskab, da vi startede kampen for ejendomsretten i 1966, end der havde været før. Regionalismen hos eskimoer, aleuter og indianere var også meget stærk tidli-

gere, og selv i 40'erne og 50'erne så man meget ned på ægteskaber disse grupper imellem, faktisk mere end på ægteskaber med ikke-indfødte. Men når man har et fælles mål, finder man ud af, at man også har en fællesnævner.

Etnisk enhed

Sam Kito giver sig god tid og besvarer mine spørgsmål så fyldestgørende som muligt. Hans lidt formelle væsen har i samtalen løb vendt sig til åben venlighed.

I Grønland har nogen gjort sig tanker om en pan-eskimoisk stat. Hvad mener du om det?

sprogfamilie / sprog	individer	antal, der taler sproget
ALEUT	Aleut	2000
ESKIMO	Sugpiaq	3000
	Central Yupik	17000
	Siberian Yupik	1000
	Inupiaq	12000
	(Grønland)	41000
	(Canada)	18000
TSIMSHIAN	Tsimshian	1000
HAIDA	Haida	500
TLINGIT	Tlingit	9000
EYAK	Eyak	20
ATHABASKAN	(11 forsk.)	6690

Indfødte grupper og sprog i Alaska. Af en samlet befolkning på ca. 400.000 udgør de indfødte omkring 65.000 og er hovedsagelig lokaliseret i bygder udenfor de større bysamfund Anchorage, Fairbanks og Juneau. (Kort og tabel efter M. E. Krauss, Alaska Native Language Center, Fairbanks 1974).

Well, det må være op til dem. Noget man altid godt kunne tænke sig, er etnisk renhed. Men jeg er ikke sikker på, at det kan lade sig gøre med den transport og kommunikation, der er – lige så lidt som jeg tror på total etnisk renhed i Danmark, England eller Frankrig. Mobiliteten folkene imellem er simpelt hen for stor. Internt i Alaska er ægteskaber mellem de forskellige grupper nu almindelige. – Det er et valg, og for at stoppe det, må man være diktator!

Pres på Arktis

Tror du, I vil være i stand til at samarbejde med grønlænderne og i så fald på hvilke områder.

Der har været en eller to circumpolare konferencer, og der er indgået aftaler om at opbygge og holde kontakt med grønlænderne. Det bærer mest i retning af de faktorer, der eksternt og internt påvirker livsformerne i de arktiske egne.

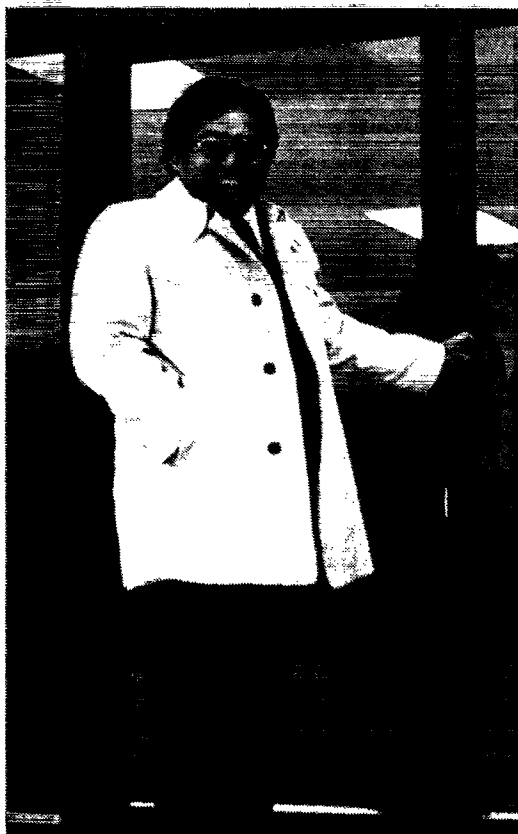
Spørgsmål om bl. a. ejendomsretten og den økonomiske og ressourcemæssige udvikling, mens det endnu er muligt at styre den.

Der er en række fælles træk i udviklingen i verden i dag, der lægger et enormt pres på polarområderne. Jeg tror, den circumpolare organisation vil være i stand til at vurdere og afgøre, hvad der sker i Arktis. Målet er at finde frem til fælles problemer og bekæmpe dem med vores forenede stemmer.

Manglende forudsætninger

Bering Straits Regional Corp. er gået konkurs?

De er ikke gået konkurs! De tabte en masse penge – ca. 20 mill. dollars – men blev konsoliderede, så de redder selskabet. Du véd, der er gode og dårlige sider. – Engang lavede Ford Motor Company en bil de kaldte „The Athsel“. De tabte en helvedes bunke penge på den, og selv

Sam Kito, 42 år, er født i Petersburg i Sydøst-Alaska. Økonomisk rådgiver for de regionale corporationer og politisk korridor-aktivitet i Washington D.C.

Fot.: Richard Gelardin.

direktøren ville aldrig indrømme, at det var en fuser . . .

.. Men i hvert fald står det faktisk skidt til med Bering Straits i øjeblikket, men der gøres en kollektiv indsats for at hjælpe dem. De begik nogle store fejl, og, som jeg forsøgte at forklare i begyndelsen om dispositioner, der er gjort af en ledelse, som ikke har de tilstrækkelige forudsætninger: *Selv om nr. 1 har, må man også have kvalificerede nr. 2, 3 og 4 folk, for at kunne tage de rigtige beslutninger.*

Alaska Native Claims Settlement Act er en af de mest bemærkelsesværdige – og upræcise – love, der nogensinde er vedtaget af en amerikansk regering. – Skønt den giver vidtgående indrømmelser til den oprindelige befolkning, hvilket i sig selv er noget særligt, har det vist sig at være vanskeligt for den enkelte corporation at få tildelt de områder, den iflg. ANCSA skulle være berettiget til. Domstolene har derfor i mange tilfælde måttet fortolke loven.

ANCSA giver ejendom, penge og visse rettigheder, men ikke noget egentligt lokalt selvstyre á la det grønlandske hjemmestyre. Inupiaq-befolkningen i Arctic Slope regionen (hvor de store Prudhoe Bay-oliefelter ligger) har via fortolkning af gammel amerikansk lov dannet „købstaden“ North Slope Borough, der omfatter hele regionen. Dette svarer til en dansk kommune med bl. a. ret til skatteudskrivning.

ANCSA er ofte blevet kritiseret for at være en kompromis-løsning: De indfødte har én gang for alle givet afkald på deres ejendomsret til landet mod penge og kun 11 % af deres oprindelige landområder. Dertil kommer, at aktierne allerede i 1991 vil kunne sælges på det almindelige marked og sidst, men ikke mindst, at loven ikke giver selvstyre, og dermed ikke mulighed for at styre udviklingen på egne præmisser. Snarere tvinges aleuter, eskimoer og indianere – takket være de store regionale corporationer – ind i det hvide samfunds økonomiske ræs.

En sammenligning med hjemmestyret i Grønland vil derfor umiddelbart falde ud til dettes fordel.